ALGEMEEN HANDELSRECHT / DROIT COMMERCIAL GÉNÉRAL

CASSATIE 14 JUNI 2021

BEWIJS VAN VERBINTENISSEN

Regelmatigheid van het bewijs

Behoudens wanneer de wet uitdrukkelijk anders bepaalt, kan het gebruik van onrechtmatig verkregen bewijs in burgerlijke zaken slechts worden geweerd indien de bewijsverkrijging de betrouwbaarheid van het bewijs aantast of indien hierdoor het recht op een eerlijk proces in gevaar wordt gebracht.

De rechter dient hierbij rekening te houden met al de omstandigheden van de zaak, waaronder de wijze waarop het bewijs werd verkregen, de omstandigheden waarin de onrechtmatigheid werd begaan, de ernst van de onrechtmatigheid en de mate waarin hierdoor het recht van de wederpartij werd geschonden, de bewijsnood van de partij die de onrechtmatigheid beging en de houding van de wederpartij.

PREUVE DES OBLIGATIONS

Régularité de la preuve

A moins que la loi ne dispose expressément autrement, l'utilisation de preuves illicitement recueillies en matière civile ne peut être écartée que si l'obtention de preuve porte atteinte à sa fiabilité ou met en péril le droit à un procès équitable.

Ce faisant, le juge tient compte de toutes les circonstances de l'espèce, notamment de la manière dont les preuves ont été recueillies, des circonstances dans lesquelles l'acte illégal a été commis, de la gravité de l'acte illégal et de la mesure dans laquelle il a porté atteinte aux droits de la partie adverse, du besoin de preuve de la partie qui a commis l'acte illégal et de l'attitude de la partie adverse.

Dejonckheere NV / D.D. en F.D.
Zet.: E. Dirix (sectievoorzitter als voorzitter), A. Lievens en S. Mosselmans (rradsheren)
O.M.: H. Vanderlinden (advocaat-generaal)
Pl.: Mr. J. Verbist
Zaak: C.20.0418.N

I. Rechtspleging voor het Hof

Het cassatieberoep is gericht tegen het arrest van het hof van beroep te Gent van 17 januari 2020.

De zaak is bij beschikking van de eerste voorzitter van 11 maart 2021 verwezen naar de 3de kamer.

Sectievoorzitter E. Dirix heeft verslag uitgebracht.

Advocaat-generaal H. VANDERLINDEN heeft geconcludeerd.

(…)

III. Beslissing van het Hof

Beoordeling

1. Behoudens wanneer de wet uitdrukkelijk anders bepaalt, kan het gebruik van onrechtmatig verkregen bewijs in burgerlijke zaken slechts worden geweerd indien de bewijsverkrijging de betrouwbaarheid van het bewijs aantast of indien hierdoor het recht op een eerlijk proces in gevaar wordt gebracht.

2. De rechter dient hierbij rekening te houden met al de omstandigheden van de zaak, waaronder de wijze waarop het bewijs werd verkregen, de omstandigheden waarin de onrechtmatigheid werd begaan, de ernst van de onrechtmatigheid en de mate waarin hierdoor het recht van de wederpartij werd geschonden, de bewijsnood van de partij die de onrechtmatigheid beging en de houding van de wederpartij.

3. Uit het arrest blijken de volgende feitelijke gegevens:
– op 7 oktober 2017 kochten de verweerders bij de eiseres een voertuig BMW X5;
– tussen de partijen is betwisting gerezen over de koopprijs;
– op de door de eiseres opgestelde bestelbon werd het bedrag vermeld van 43.500,00 EUR;
– volgens de eiseres berust dit op een materiële vergissing en had de vermelde prijs 53.500,00 EUR moeten zijn;
– de eiseres legt tot bewijs van de waarachtigheid van haar stelling een opname over die werd gemaakt van een telefoongesprek met de verweerder.
4. De appelrechter die deze geluidsopname uit het debat weert als "op onrechtmatige wijze verkregen", louter omdat de opname "heimelijk is gebeurd", de partijen "reeds in een geschil waren verwikkeld en er al discussie was gerezen over de verkoopprijs", het "er sterk op [lijkt] dat bepaalde verklaringen door [de eiseres] werden uitgelokt om zichzelf een bewijs te verschaffen en met de bedoeling om de verklaring tegen [de verweerders] te gebruiken" en "de vordering ook op een andere rechtmatige wijze [kon] worden bewezen", verantwoordt zijn beslissing niet naar recht.

Het middel is gegrond.

Dictum
Het Hof
(…)
Vernietigt het bestreden arrest,

(…)

Verwijst de zaak naar het hof van beroep te Antwerpen.

Noot

Cassatie hakt knopen door over onrechtmatig verkregen bewijs in burgerlijke zaken

Matthias SCHELKENS [1] [2]

1. INLEIDING

1. Het lot van onrechtmatig (verkregen) bewijs beroert reeds geruime tijd de gemoederen. Anders dan in strafzaken, waar de Antigoonleer inmiddels een stevige jurisprudentiële en wettelijke verankering kent, lijkt de toepassing van Antigoon in burgerlijke zaken controversiëler. Zoals ook blijkt uit bovenstaand arrest, wordt deze leer in burgerlijke zaken tot op heden niet unaniem aanvaard en evenmin consequent toegepast door de feitenrechters. Nochtans leek het Hof van Cassatie reeds meer dan 10 jaar geleden[3], in een arrest dat door meerdere commentatoren als een principearrest werd omschreven[4], de toepassing van de Antigoonleer in burgerlijke zaken gevestigd te hebben. Dit arrest was evenwel niet vrij van controverse en riep een heel aantal vragen op. Dit maakte dat regelmatig de wens werd geuit om bevestiging en verduidelijking door ons hoogste rechtscollege.[5]

Die bevestiging en verduidelijking zijn er met het voorliggend belangwekkend arrest van 14 juni 2021 in grote mate gekomen. Het Hof van Cassatie hakt in dit arrest een paar belangrijke knopen door. Anderzijds beslecht het Hof (onvermijdelijk) niet alle twistpunten en zal dit arrest ongetwijfeld stof zijn voor verdere discussie in de rechtsleer en een voedingsbodem voor menig debat voor de feitenrechters.

2. FEITEN

2. De feiten die aanleiding hebben gegeven tot dit cassatiearrest zijn vrij banaal. De eiseres in cassatie is een autodealer die op 7 oktober 2017 een tweedehandsvoertuig verkoopt aan de verweerders in cassatie. Tussen partijen ontstaat betwisting over de koopprijs. Volgens de verkoper zijn partijen overeengekomen de wagen te verkopen voor een bedrag van 53.500 EUR, wat onder meer zou blijken uit het aanvraagformulier voor de garantie van de wagen. De kopers daarentegen stellen dat zij de wagen gekocht hebben voor 43.500 EUR. Zij verwijzen daarbij naar de ondertekende bestelbon die een bedrag van 43.500 EUR vermeldt. Hoewel de kopers erkennen dat er initieel enkel over een koopprijs van 53.500 EUR is gesproken, menen zij dat de ondertekende bestelbon een bindende koop-verkoopovereenkomst uitmaakt, zodat de verkoper gebonden is door de daarop vermelde koopprijs. De verkoper van zijn kant betoogt dat het bedrag van 43.500 EUR op de bestelbon een materiële verschrijving betreft en de koopprijs wel degelijk 53.500 EUR bedraagt.

---

1. Advocaat (balie Brussel). De standpunten van de auteur binden enkel hemzelf.
2. Deze bijdrage werd bijgewerkt tot 30 augustus 2021.
3. Cass. 10 maart 2008, *Arr.Cass.* 2008, nr. 166.
4. Y. VAN DER SYPE, "Antigoon gesust: Het privédetectiveverslag als bewijs in (on)rechte", *Or.* 2015, (212) 222; B. ALLEMEERSCH en S. RYELANDT, "Licéité de la preuve en matière civile: un clone pour 'Antigoon'", *JT* 2012, (165) 172, nr. 22; J. VAN COMPERNOLLE, "L'incidence de la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme sur l'administration de la preuve dans le procès civil" in G. DE LEVAL (ed.), *La preuve et la difficile quête de la vérité judiciaire*, Louvain-la-Neuve, Anthemis, 2011, (7) 17, nr. 10; B. ALLEMEERSCH, "Stand van zaken en recente ontwikkelingen op het vlak van het bewijs in rechte" in P. VAN ORSHOVEN (ed.), *Themis Gerechtelijk Recht*, Brugge, die Keure, 2010, (35) 52, nr. 28. In die zin ook F. KEFER, "Antigone et Manon s'invitent en droit social. Quelques propos sur la légalité de la preuve", *RCJB* 2009, (333) 340-341, nr. 9; R. DE BAERDEMAEKER, "Admissibilité d'une preuve illicitement recueillie: quand la fin justifie les moyens …", *JLMB* 2009, (584) 585-586.
5. D. TORFS, E. VAN HOORDE en J. VAN CAMP, "Enkele bewijsproblematieken in het sociaal recht" in J. ROZIE, S. RUTTEN en B. VANLERBERGHE (eds.), *Bewijsnood na het vernieuwde bewijsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2020, (99) 125, nr. 36; N. DELWAIDE, "Antigone en matière civile: les incertitudes persistent" (noot onder Vz. Orb. Henegouwen (afd. Charleroi) 26 april 2017), *TBH* 2019, (1140) 1146; B. VANLERBERGHE, "Actuele problemen inzake het bewijs in het sociaal recht" in A. VAN REGENMORTEL en J. ROZIE (eds.), *Sociaal procesrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2018, (111) 132-133, nrs. 24-25; D. MOUGENOT, "Le point sur la jurisprudence Antigone en matière civile", *JT* 2017, (69) 72, nr. 17; B. ALLEMEERSCH, I. SAMOY en W. VANDENBUSSCHE, "Overzicht van rechtspraak. Het burgerlijk bewijsrecht (2000-2013)", *TPR* 2015, (597) 677, nr. 79; E. MAES, "Onrechtmatig verkregen bewijs in civiele zaken in België en Duitsland", *RW* 2014-15, (682) 689, nr. 17; B. ALLEMEERSCH en S. RYELANDT, *o.c.*, (165) 174, nr. 31.